

JUSTIFICACIÓ

La història de les religions o d'una confessió concreta forma part de la història general de qualsevol país, perquè ajuda a entendre determinats comportaments col·lectius i condicionants del passat, així com les seves conseqüències sobre el futur. El protestantisme, doncs, no n'és cap excepció i el coneixement de la seva història als Països Catalans pot ser d'utilitat per a comprendre determinats episodis i, alhora, tenir informació d'aspectes que, fins ara, no han cridat gaire l'atenció dels estudiosos o l'interès de la mateixa societat. Aquest llibre, la *Història del protestantisme als Països Catalans*, s'emmarca en les activitats de recerca dutes a terme a l'interior de la Càtedra sobre Diversitat Social de la Universitat Pompeu Fabra, gràcies al conveni de col·laboració signat entre aquesta universitat i l'Obra Social de «la Caixa» i sense el qual no hauria estat possible. L'atenció a la diversitat a les terres catalanes —i fora d'aquestes— en tots els àmbits (cultural, lingüístic, nacional, religiós, polític, social, de gènere i d'orientació sexual) ha estat constant des dels inicis de la càtedra, tant en els cicles de conferències i debats com, especialment, a la revista digital *divÈrsia*, on al llarg de vuit números ja s'han publicat 43 assaigs breus sobre temes de diversitat, nou dels quals relacionats amb la qüestió religiosa o la gestió de la laïcitat. L'obra *Les religions a Catalunya*,¹ amb treballs de Josep-Lluís Carod-Rovira, Montserrat Coll, Joan Estruch, Manuel Forcano, Gloria García-Romeral i Antoni Pladevall, és un exemple recent de l'interès de la càtedra pel fenomen religiós, tant des

¹ Pagès editors, Lleida, 2015.

d'una perspectiva històrica, com analitzant el paper de la religió a la societat contemporània. Aquest llibre sobre la història del protestantisme s'inscriu, doncs, en aquest espai de recerca i reflexió i pretén ser el primer d'una llista de tres obres que abastin la cronologia detallada del protestantisme des del 1517 fins a l'any 2000, així com un diccionari biogràfic del protestantisme en el mateix espai geogràfic que aquest llibre estudia.

He de confessar que sempre m'ha atret l'epopeia individual i col·lectiva de les persones que, en un context majoritàriament desfavorable a les seves posicions ideològiques, han estat capaces de mantenir-se fidels a unes creences i conviccions determinades, les han trameses als seus i les han sostingudes, remant contra el vent, conscients que pertanyien a una minoria, a vegades marginal, tot esperant l'arribada de temps millors. D'entrada, doncs, acostumo a tenir una certa empatia amb allò que podríem anomenar la *dissidència* de la posició majoritària o bé oficial. La diferència sempre ha cridat la meua atenció i m'atreu conèixer els motius pels quals algú ha arribat a identificar-se amb unes creences concretes, sobretot si aquestes no eren les habituals del seu entorn, sabent que, probablement, arrenglar-se amb la minoria podria tenir conseqüències de tota mena, laborals en el millor dels casos, i al llarg de la història el cost de pensar diferentment dels altres et podria costar la vida, condemnar-te a la repressió segura o forçar-te a l'exili perpetu. Només per aquest sol fet, allò que la majoria oficial presenta com a *heterodòxia* ja mereix no sols respecte personal, sinó també, pel cap baix, curiositat intel·lectual.

El meu interès pel protestantisme ja ve de molt lluny i cal, per tant, emmarcar-lo en aquest context de factors socioculturals. A catorze o quinze anys, el fet de descobrir que hi havia cristians que no eren catòlics i que no em calia sortir fora de la meua ciutat per a veure'n, va fer que m'animés i animés altres companys a presentar-nos un diumenge al matí a un culte d'una església baptista de Tarragona que encara existeix, al carrer del Monestir de Poblet, 7. Devia ser cap al 1966-67 i em va sorprendre que tot el culte fos en

castellà i que, malgrat la dimensió més aviat modesta de la capella, era pràcticament ple i no eren pocs els assistents que parlaven en català entre ells. Tot tenia un aspecte un xic estrany per a mi, fins i tot un aire com clandestí. Pocs anys després, ja a principi dels setanta, a l'hora de fer el treball de curs a la matèria de sociologia que impartia la professora Marina Subirats a la Universitat de Barcelona, vaig empescar-me un títol i un objectiu a estudiar, atès que el tema era optatiu: *Les confessions cristianes no catòliques a Barcelona*. De fet, el que jo volia conèixer eren els protestants catalans, però ho vaig expressar així. Aquell treball² em va permetre d'endinsar-me en un món del tot desconegut i la sensació de moure'm, novament, en una certa clandestinitat es va acabar confirmant. Vaig tenir el privilegi de conèixer dues persones excepcionals, ben diferents entre elles, però amb la mateixa fermesa en les seves creences religioses: Enric Capó i Àngel Cortès.³ Després d'estona de conversa, en què vam escoltar molt més que no pas parlar, ja que gairebé tot ens venia de nou, vam tenir oportunitat de constatar, amb goig, com la fermesa democràtica i nacional de les seves conviccions no era menor a l'espiritual. No vaig conservar cap còpia d'aquell grapat de folis mecanografiats a doble espai, però no va ser aquell el meu darrer contacte amb el món protestant.

Amb el pas dels anys, la vida em dugué a assumir determinades responsabilitats institucionals al govern de Catalunya, entre les quals figuraven els afers religiosos. Amb la qui aleshores era directora general d'aquest àmbit, Montserrat Coll, el contacte amb el poble protestant català es va reprendre, feliçment ja en unes altres coordenades. La meua informació sobre el món protestant ja

² Era un treball a quatre mans, fet conjuntament amb A. S. Massó i Alegret, un amic de Constantí (Tarragonès), avui resident a Suïssa i casat amb una protestant zwingliana...

³ Escrivint aquest llibre m'he adonat, en consultar el meu exemplar de l'obra *Un segle de protestantisme a Catalunya*, de Joan González i Pastor, que, a la primera pàgina, hi vaig escriure amb bolígraf: «Obsequi del Sr. Àngel Cortès de l'Assemblea de Germans. Barcelona, primavera, 1971.»

era molt més rica que la que tenia aquell estudiant de poble a la Barcelona dels primers setantes. Havia descobert que, un any abans de l'«Oda a la pàtria» d'Aribau, arrencada oficial de la Renaixença, eren els protestants els que havien editat a Londres *Lo Nou Testament*. I vaig adonar-me que calia reivindicar que la història dels protestants catalans formava part de la història nacional del país i que s'hi havia d'integrar. Vaig decidir, aleshores, que un dia em dedicaria a estudiar-la i a fer-la conèixer. L'objectiu del llibre, doncs, és que un públic lector, com més ampli millor, pugui seguir amb interès i sense dificultats la història catalana d'aquesta confessió religiosa, al llarg dels segles i fins als nostres dies. Amb voluntat de facilitar-ne la lectura, hem procurat no carregar excessivament el text amb notes a peu de plana, tan sols les imprescindibles o que podien ajudar a entendre millor una afirmació determinada, per tal que sigui una obra llegívola. Al final del llibre, hi ha una extensa bibliografia que podrà ser d'utilitat per a qui tingui interès a aprofundir-hi o conèixer-ne millor uns aspectes concrets.

Si bé tant el diccionari Fabra, com el de l'IEC, com l'Alcover-Moll defineixen el protestantisme com a confessió i no pas com a secta, el cert és que tan sols el mot *pastor* apareix en les obres esmentades. I al Fabra, pastor apareix encara com a «capellà protestant», expressió —la de «capellà»— que arrenca del món catòlic i que només és habitual en els protestants quan es tracta del ministre de culte a les forces armades. Per això hem hagut d'incorporar mots nous, o significats nous per a mots ja existents, com ara *evangelista* (persona que predica l'evangeli sense haver estat ordenat de pastor), *pastorejar* (dur la direcció pastoral d'una església), *pastorat* (acció de dirigir com a pastor una església o bé període dedicat a dirigir una església com a pastor), *denominació* (nom atorgat a una branca determinada del protestantisme, com ara «presbiterià», «baptista», «metodista», etc.), *denominacional* (relatiu a una denominació), o bé *esforçador/a* (membre de l'entitat juvenil protestant Esforç Cristià, d'àmbit internacional). Cal dir també que, per als protestants, l'*església* és la comunitat hu-

mana de creients que comparteixen una mateixa declaració de fe, en un indret determinat, però no és un lloc físic, com en el cas dels catòlics. El centre de culte protestant és habitualment anomenat *temple* o *capella*, si bé, històricament, a voltes s'ha emprat l'expressió *sala evangèlica*. D'aquesta manera, es pot escaure que una església, en constituir-se com a tal, no tingui encara un temple propi i hagi de reunir-se per a pregar en domicilis particulars o en espais cedits per altri, o bé que l'església de tal poble disposi d'un local propi en un indret concret. També al sagrament conegut com a *comunió* entre els catòlics, hom s'hi refereix, preferentment, com a *sant sopar*, en el món protestant.

Aquesta història, finalment, tampoc no hauria estat possible sense una suma enorme de complicitats, col·laboracions i cops de mà que he anat rebent, aquests darrers anys, per part de membres de les diferents denominacions protestants del país i d'historiadors. De Perpinyà a Alacant, de Capdepera a Lleida, de Maó a Eivissa, el simple llistat d'agraïments requeriria moltes pàgines. He conegut gent formidable, amb alguna de la qual la simple coneixença ha esdevingut amistat. Les conferències i seminaris que he fet sobre aquest tema, per a distintes esglésies, han estat també motiu d'un nou d'enriquiment personal, pel fet d'entrar en contacte amb noves persones i testimoniats carregats d'història i convenciment.

Encara em caldrien més pàgines per a manifestar que sense el suport, la paciència i la comprensió de la Teresa mai no hauria pogut fer un llibre així. La recerca, més enllà de la feina feta necessàriament fora de Tarragona, m'ha ocupat moltes hores i dies sencers a casa, davant l'ordinador, en una taula colgada de llibres i atapeïda de papers de caràcter monotemàtic sobre el protestantisme. Al capdavall, però, allò que en quedarà, a més del llibre, no seran les moltes hores robades a la nostra vida per a elaborar-lo, sinó les millors hores que hem viscut i les que vindran, d'ençà que, un hivern llunyà, vam pujar tots dos al mateix tren.

Tarragona, 29 de maig de 2016